תמהה הגמרא: כיצד יתכן להסתפק אם בנה יורשה, והרי קנס שייך רק בקטנה או נערה, **וּמִי מְעַבְּרָא** – וכי יתכן שתתעבר ותלד קודם שתתבגר, **וְהָתָנֵי רַב בִּיבִי קַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן** בברייתא זו, **שָׁלֹשׁ נָשִׁים מְשַׁמְּשׁוֹת בְּמוֹךְ** – מותר להם לתת מוך במקום תשמיש כדי שלא יתעברו, ואינן במשחיתות זרע באיסור, **וְאֵלּוּ הֵן, קְטַנָּה, וּמְעוּבֶּרֶת, וּמֵנִיקָה**, וטעמי ההיתר, **קְטַנָּה, שֶׁמָּא** תתעבר, **תִּתְעַבֵּר** ותמות מחמת כן. **מְעוּבֶּרֶת, שֶׁמָּא** תתעבר בעובר נוסף שידחק את מקומו של העובר הראשון, **וְתַעֲשֶׂה** את **עוּבָּרָהּ** הראשון 'סַנְדָּל' – תפחת צורתו וידמה לסנדל שהוא מין דג, ואין לו חיות. **מֵנִיקָה, שֶׁמָּא** תתעבר ומתוך כך **תִּגְמוֹל** – תפסיק להניק **אֶת בְּנָהּ**, שההריון מעכיר את החלב ואינו טוב ליונק, וכשתפסיק להניקו ימות. מבארת הברייתא: **וְאֵיזוֹהִי קְטַנָּה** לענין זה, **מִבַּת אַחַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד, וְעַד שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד**, אבל **פָּחוֹת מִיכָּן וְכֵן יָתֵר עַל כֵּן, מְשַׁמֶּשֶׁת כְּדַרְכָּהּ וְהוֹלֶכֶת**, שקטנה מגיל אחת עשרה אינה מתעברת, וגדולה מגיל שתים עשרה לא תמות מחמת עיבורה, **דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, אַחַת זוֹ וְאַחַת זוֹ** – כל אחת מהנשים הללו **מְשַׁמֶּשֶׁת כְּדַרְכָּהּ וְהוֹלֶכֶת, וּמִן הַשָּׁמַיִם יְרַחֲמוּ** עליה שלא יארע לה דבר רע, **מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר** (תהלים קטז ו) **'שֹׁמֵר פְּתָאִים ה'**, כלומר, ה' שומר את הפתי שאין בו דעת או שאין באפשרותו להנצל מן הפגעים הבאים עליו. הרי מבואר בברייתא שלא יתכן שקטנה תלד, אלא עד גיל אחת עשרה אינה יכולה להתעבר כלל, ומגיל זה ועד שתהיה בת שתים עשרה שנים אם מתעברת מתה, ואם כן כיצד יתכן שאם יש בגר בקבר בנה יורשה.

מנסה הגמרא ליישב: **וְכִי תֵּימָא** – ואם תרצה ליישב ולומר שהספק הוא באופן **דְּאִיעַבְּרָא** – שהתעברה **כְּשֶׁהִיא נַעֲרָה** – בת שתים עשרה והביאה שתי שערות, שיכולה להתעבר ללא סכנה, **וְכֵן אוֹלִידָה כְּשֶׁהִיא נַעֲרָה**, ומתה קודם שהתבגרה. דוחה הגמרא: **וּכְשֶׁיִּתָּהּ יַרְחֵי מִי קָא יָלְדָה** – וכי אשה יכולה ללדת ששה חדשים לאחר שהתעברה, והרי אינה יכולה, **וְהָאֲמַר שְׁמוּאֵל, אֵין בֵּין נַעֲרוּת לְבֻגְרוּת אֶלָּא שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים**, שכשמביאה שתי שערות בגיל שתים עשרה נעשית נערה, ולאחר ששה חדשים היא בוגרת, ובזמן כזה אינה יכולה להתעבר וללדת. **וְכִי תֵּימָא** שכוונת שמואל היא **דְּכָצִיר הוּא דְּיָלְיָא** – שאין בין נערות לבגרות פחות משישה חדשים, **הָא טְפֵי אִיכָּא** – אבל יותר משישה חדשים יתכן שיארך זמן הנערות, ואם כן יתכן שתהיה נערה במשך תשעה חדשים, ועל מקרה כזה שייך לומר שנתעברה וילדה בהיותה נערה, ובנה יורשה, **הָא** לשון **'אֶלָּא' קָאֲמַר** שמואל, להורות שאין בין נערות לבגרות יותר ששה חדשים.

הגמרא מבארת את הספק של רבא באופן אחר: **אֶלָּא הָכִי קָמִיבַּעְיָא לֵיהּ**, האונס נערה ומתה, והגיע הזמן שהיתה ראויה להתבגר, האם **יֵשׁ דִּין בָּגֵר בַּקֶּבֶר, וְפָקַע** זכות **הָאָב** באותו קנס ואינו יכול לתובעו, משום שקנס של בוגרת שייך לעצמה, וכיון שמתה נפטר האונס, **אוֹ דִלְמָא, אֵין בָּגֵר בַּקֶּבֶר**, ונשאר דינה לעולם כנערה, **וְלֹא פָקַע** זכות **הָאָב**, ויכול לתבוע את הקנס.

הגמרא מביאה דעה אחרת בספיקו של רבא: **מַר בַּר רַב אַשִׁי בָּעֵי לָהּ הָכִי** – נקט כך את ספיקו של רבא, האונס נערה ומתה קודם שבגרה, האם **הֵמִיתָהּ** עצמה **עוֹשָׂה בַּגְרוּת** – מחשיבה אותה כאילו בגרה, ומפקיעה את זכות האב מהקנס, כשם שבגרות מפקיעה את זכותו, וכיון שמתה פטור האונס, **אוֹ שֶׁאֵין מיתה עוֹשָׂה בַּגְרוּת**, והקנס לאביה. ולפי לשון זו מוכח שאותו דין שהיה פשוט לאביי, שמיתה מפקיעה את חיוב הקנס, הסתפק בו רבא. אומרת הגמרא: **תֵּיקוּ** – תעמוד שאלה זו בספק, שלא נפשטה.

* * *

הגמרא דנה במי שאנס נערה ונתארסה קודם שהעמידו האב בדין, למי עליו לשלם קנס: **בָּעֵי מִינֵּיהּ** – שאל **רָבָא מֵאֲבִיי**, לדעת רבי עקיבא במשנתינו (לח.) שנערה שהתארסה והתגרשה קנסה לעצמה, **בָּא עָלֶיהָ** האונס, **וְנִתְאָרְסָה** קודם שעמדה בדין, **מַהוּ**, האם משלם קנס לאב כיון שבעת האונס היתה ברשותו, או שמשלם לנערה כיון שעל ידי האירוסין יצאה מרשות אביה לענין קנס, שאילו היה אונסה לאחר שנתארסה [והתגרשה], היתה היא מקבלת את הקנס, ואף עתה שעמדה בדין אחר שנתארסה, הקנס שלה.

פשט אביי את הספק: **אָמַר לֵיהּ, מִי כְּתִיב** – וכי נאמר **'וְנָתַן לַאֲבִי הַנַּעֲרָה אֲשֶׁר לֹא אֵרִיסָהּ'**, שמחמת כן תאמר שרק אם אינה מאורסת בשעת הנתינה הקנס לאביה, אבל אם נתארסה הקנס לעצמה, והרי נאמר רק **'וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָה'** (דברים כב כט), ומשמע שבכל אופן ניתן הקנס לאב, ואף אם התארסה.

רבא תמה על דברי אביי: **וּלְמַעֵימֵיךְ** – ולדבריך, שהפסוק מלמד שבכל אופן ניתן הקנס לאביה, כיצד תפרש **לָהָא דְּתַנְיָא** בברייתא, **בָּא עָלֶיהָ** האונס **וְנִשֵּׂאת** קודם שעמדה בדין, הקנס **לָעֲצָמָהּ**, ומדוע לא נדייק גם כאן כדבריך, **מִי כְּתִיב 'וְנָתַן לַאֲבִי הַנַּעֲרָה אֲשֶׁר לֹא נִשּׂוֹאָה'**, ונאמר שהקנס לאביה. אלא מכך שאין הברייתא אומרת כן, אלא אמרה שקנסה לעצמה, יש לומר שגם בארוסה אם עמדה בדין אחר שהתארסה, הקנס לעצמה.

השיב לו אביי: **הָכִי הַשְׁתָּא** – וכי כך נראה בעיניך עתה, לדמות ארוסה לנשואה, והרי **הָתָם** – בנשואה, יש טעם לכך שהקנס לעצמה, **הוֹאִיל וּבַגְרוּת מוֹצִיאָה** את הבת **מֵרְשׁוּת אָב**, שכל הדברים של הבת שזיכתה התורה לאב, כגון קנסה ומעשה ידיה, הם רק עד שתתבגר, **וּכְמוֹ כֵן נִישּׂוּאִין מוֹצִיאִין** את הבת **מֵרְשׁוּת אָב**, כמו שמצאנו לענין הפרת נדרים שלאחר נישואיה אין האב מפר את נדריה, יש לנו ללמוד נישואין מבגרות, **מַה** לענין **בַּגְרוּת, אִם בָּא עָלֶיהָ** כשהיא נערה **וְבָגְרָה** קודם שעמדה בדין, הקנס **לָעֲצָמָהּ**, שנאמר **'וְנָתַן לַאֲבִי הַנַּעֲרָה'**, שרק אם בשעת נתינת הקנס היא נערה קנסה לאביה, אבל אם בגרה קנסה לעצמה, **אַף** לענין **נִישּׂוּאִין, אִם בָּא עָלֶיהָ וְנִשֵּׂאת** הקנס **לָעֲצָמָהּ**, כיון שיצאה בנשואיה מרשות האב. **אֶלָּא אֵירוּסִין, מִי קָא מַפְקֵי מֵרְשׁוּתָא דְּאַב לְגַמְרֵי** – וכי הם מוציאים אותה מרשות האב לגמרי, שמחמת כן נאמר שהיא תזכה בקנס, **הָא תָּנַן** (נדרים סו:) **נַעֲרָה הַמְאוֹרָסָה, אָבִיהָ וּבַעְלָהּ מְפִירִין לָהּ נְדָרֶיהָ**, ואין הנדר מופר עד שיפרו שניהם, ומוכח שבאירוסיה לא יצאה לגמרי מרשות האב, ולכן יש לדייק מהפסוק שקנסה לאביה.

משנה

במשניות הקודמות התבאר דין קנס שחייבה התורה את האונס או מפתה נערה בתולה, משנתינו מבארת שמלבד חיוב קנס מוטלים על אדם זה חיובי ממון נוספים: **הַמְפַתֶּה** את הנערה **וּבָא עָלֶיהָ** מדעתה, **נוֹתֵן שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים** [–מיני תשלומים], **וְהָאוֹנֵס** נותן **אַרְבָּעָה**. ומבארת המשנה: **הַמְפַתֶּה נוֹתֵן דְּמֵי בּוּשֶׁת** על שביישה בבעילה זו. **וּדְמֵי פֶּגָם** – כשיעור שנחסרה ונפגמה משויה. **וְקֹנֶס**, שנאמר (שמות כב טז) **'כֶּסֶף יִשְׁקֹל כְּמֹהַר הַבְּתוּלֹת'. מוֹסִיף עָלָיו הָאוֹנֵס** תשלום רביעי, **שֶׁנּוֹתֵן לה אף אֶת הַצַּעַר** שנצטערה בביאתו.

מונה התנא את החילוקים בין אונס למפתה: **מַה הפרש יש בֵּין אוֹנֵס לְמַפְתֶּה, שֶׁהָאוֹנֵס נוֹתֵן אֶת הַצַּעַר, וְאילו הַמְפַתֶּה אֵינוֹ נוֹתֵן לה אֶת הַצַּעַר**. הבדל נוסף: **הָאוֹנֵס נוֹתֵן** את הקנס **מִיָּד**, ואף אם הוא עומד לכונסה כציווי התורה, שנאמר (דברים שם) **'וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָה חֲמִשִּׁים כֶּסֶף וְלוֹ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה'**, כלומר גם משלם קנס וגם תהיה לו לאשה. **וְאילו הַמְפַתֶּה** אינו נותן את הקנס אלא **לְכְשֶׁיּוֹצִיא** – כשיחליט שאינו כונסה, שנאמר (שמות שם) **'אִם מָאֵן יְמָאֵן אָבִיהָ לְתִתָהּ לוֹ, כֶּסֶף יִשְׁקֹל כְּמֹהַר הַבְּתוּלֹת'**, והיינו שאם אינו נושאה משלם קנס. הבדל נוסף: **הָאוֹנֵס**, **'שׁוֹתֶה בַּעֲצִיצוֹ'**, ומשל הוא, כלומר כמו אדם השותה בעל כרחו בכלי מאוס שבחר לשתות בו, כך האונס חייב לישא אותה אף אם אינו חפץ בה, ואסור לו לגרשה לעולם, שנאמר (דברים שם) **'וְלוֹ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ, לֹא יוּכַל שַׁלְּחָהּ כָּל יָמָיו'**. **וְאילו הַמְפַתֶּה**, אינו חייב **לישא אותה, ואף אחר שנשאה, אִם רָצָה לְהוֹצִיא** – לגרשה, **מוֹצִיא. בֵּיצַד** האונס **שׁוֹתֶה בַּעֲצִיצוֹ, אֲפִילּוּ אִם הִיא חִיגֶּרֶת** [–צולעת], **אֲפִילּוּ הִיא סוּמָא, וַאֲפִילּוּ הִיא מוּכַּת שְׁחִין**, חייב לנושאה.

המשך בעמוד רה

המשנה מביאה אופנים שהאונס פטור מלקיים את אנוסתו לאשה: נִמְצָא בָּהּ דְּבַר עֶרְוָה האוסרה עליו, כגון שזינתה לאחר שנישאת עמו, אוֹ שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה כלל לְבֹא בִּקהל יִשְׂרָאֵל, אֵינוֹ רַשַּׁאי לְקַיְּמָהּ לאשה, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים שם) 'וְלוֹ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה', ודורשים שבאִשָּׁה הָרְאוּיָה לוֹ לנישואין דיבר הכתוב, יצאו אלו שאסורות עליו ואינן בכלל זה.

* * *

גמרא

הגמרא מבררת את מה ששנינו שהאונס נותן את הצער. שואלת הגמרא: צַעַר דְּמַאי – איזה צער יש לאנוסה בביאתו. משיבה הגמרא: אָמַר אַבּוּהּ דִּשְׁמוּאֵל, צַעַר שֶׁחֲבָטָהּ עַל גַּבֵּי קַרְקַע כדי לאונסה.

מקשה הגמרא: מַתְקִיף לָהּ רַבִּי זֵירָא, אֶלָּא מֵעַתָּה – לפי דבריך, אם אירע שחֲבָטָהּ עַל גַּבֵּי שִׂרְיָאין – בגדי משי, שאינם מצערים, הָכִי נָמֵי דְּפָטוּר – האם יהא פטור מתשלומי צער. וְכִי תֵּימָא הָכִי נָמֵי – ואם תאמר שאכן באופן כזה פטור, וַהרי מוכח מברייתא שהצער אינו מחמת שחבטה על גבי קרקע, דתָּנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן, האוֹנֵס את הנערה אֵינוֹ מְשַׁלֵּם לאביה אֶת הַצַּעַר, מִפְּנֵי

שֶׁבִּין כָּךְ פּוֹסָהּ לְהַנְשֵׂא וְלְהִצְטַעֵר תַּחַת בַּעֲלָהּ, וְאֵין לְחַייְבוֹ עַל שֶׁהִקְדִּים צַעַר שֶׁעָתִיד לָבוֹא מִמֵּילָא. אָמְרוּ לוֹ חֲכָמִים, אֵין הַיְּדִיעָה עַתִּידָה לְהִצְטַעֵר תַּחַת בַּעֲלָהּ, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ דּוֹמֶה נִכְעָלֶת בְּאוֹנֶס שֶׁיֵּשׁ לָהּ צַעַר, נִכְעָלֶת בְּרָצוֹן, תַּחַת בַּעֲלָהּ, שֶׁאֵין לָהּ צַעַר, וְלָכֵן הוּא חַייָב לְשַׁלֵּם אֶת הַצַּעַר שֶׁל הָאוֹנֵס. וְעַל כָּל פָּנִים מִדִּבְרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן הָאוֹמֵר 'שְׁסוֹפָהּ לְהִצְטַעֵר תַּחַת בַּעֲלָהּ', מוּכָח שֶׁאֵין מְדוּבָּר בְּצַעַר שֶׁל חִבָּטָה עַל גַּבֵּי קַרְקַע, שֶׁהֲרֵי אֵין בַּעֲלָה עָתִיד לְחַבְּטָהּ עַל גַּבֵּי קַרְקַע.

הַגְּמָרָא מְבָאֶרֶת בְּאוֹפֶן אַחֵר מַהוּ צַעַר הָאֲנוּסָה: אֶלָּא אָמַר רַב נַחְמָן, אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ, הַצַּעַר שֶׁיֵּשׁ בְּאוֹנֶס [לְדַעַת חֲכָמִים] הוּא צַעַר שֶׁל פִּיסּוּק רְגָלַיִם. וּמוֹכִיחַ זֹאת מֵהַפְּסוּק: וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּתוֹכַחַת הַנְּבִיא לְעַם יִשְׂרָאֵל (יחזקאל טז כה) 'וַתְּפַשְּׁקִי אֶת רַגְלַיִךְ לְכָל עוֹבֵר', כְּלוֹמַר שֶׁהֵם הוֹלְכִים אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְעוֹבְדִים כָּל עֲבוֹדָה זָרָה, כְּמוֹ אִשָּׁה זוֹנָה שֶׁאֵינָהּ חוֹשֶׁשֶׁת לִזְנוּת עִם כָּל אָדָם, עַל אַף הַצַּעַר הַכָּרוּךְ בְּכָךְ, וּמִבּוֹאָר שֶׁיֵּשׁ צַעַר בְּפִיסּוּק רַגְלַיִם. וְזֶהוּ טַעְמוֹ שֶׁל רַבִּי שִׁמְעוֹן הַפּוֹטֵר אֶת הָאוֹנֵס מִצַּעַר, לְפִי שֶׁסּוֹפָהּ לְהִצְטַעֵר תַּחַת בַּעֲלָהּ.

מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אִי הָכִי שֶׁהַצַּעַר בָּאֲנוּסָה הוּא שֶׁל פִּיסּוּק הָרַגְלַיִם, פְּשִׁיטָא נַמִּי יֵשׁ לָהּ צַעַר זֶה, וּמִדְּוַע אָמְרָה מִשְׁנָתֵנוּ שֶׁהַמְפַתֶּה פָּטוּר מִצַּעַר.

מִתְרָצַת הַגְּמָרָא: אָמַר רַב נַחְמָן, אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ, אִי אִפְשָׁר לְחַייֵב אֶת הַמְפַתֶּה עַל צַעַר זֶה, כֵּיוָן שֶׁהִיא הִתְפַּייְסָה לְהִיבָּעֵל, וּמִחֲלָה לוֹ עַל הַצַּעַר שֶׁנִּגְרַם לָהּ בְּכָךְ, וּמָשָׁל דְּמָפוּתָה לְמָה הֲדָבָר דּוֹמֶה, לְאָדָם שֶׁאָמַר לַחֲבֵירוֹ, קְרַע שִׂירַאיִן – בִּגְדֵי מִשִּׁי שֶׁלִּי, וְהִפְסַד, שֶׁאִם קָרַע פָּטוּר, כֵּיוָן שֶׁהוֹדִיעוֹ בְּפֵירוּשׁ שֶׁהוּא מוֹחֵל לוֹ עַל כָּךְ. וְהוּא הַדִּין לְמָפוּתָה, שֶׁמְּחִלָּה לוֹ מִלְּכַתְּחִילָה עַל צַעַר זֶה.

מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְכִי מָפוּתָה דּוֹמָה לְאָדָם שֶׁאָמַר 'קְרַע שִׂירַאיִן שֶׁלִּי', וַהֲרֵי כָּל הַתְּשָׁלוּמִים שֶׁחַייֵב הַמְפַתֶּה, דַּאֲבוּהּ נִינְהוּ – לְאַבִיהָ הוּא מְשַׁלְּמִם, וְלֹא לִנְעָרָה עַצְמָהּ, וְכֵיצַד הִיא יְכוֹלָה לִמְחוֹל עַל מָמוֹן שֶׁאֵינוֹ שֶׁלָּהּ.

הַגְּמָרָא מְבָאֶרֶת עַתָּה שֶׁהַצַּעַר הוּא שֶׁל הַשֶּׁרֶת הַבְּתוּלִים בְּבִיאָה רִאשׁוֹנָה, וּמְבֹאָרֶת לְפִי זֶה מַדּוּעַ אֵין הַמְפַתֶּה חַייָב תַּשְׁלוּמֵי צַעַר: אֶלָּא אָמַר רַב נַחְמָן, אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ, פְּקָחוֹת שֶׁבָּהֶן [–שֶׁבֵּין הַנָּשִׁים] אוֹמְרוֹת, מָפוּתָה אֵין לָהּ צַעַר – אֵין הִיא מַרְגִּישָׁה אֶת הַצַּעַר שֶׁל בִּיאָה רִאשׁוֹנָה, וְלָכֵן אֵין חִיּוּב צַעַר כְּלָל. אֲמָנָם אֲנוּסָה מְצַטַּעֶרֶת בְּכָךְ, וְלָכֵן הוּא חַייָב בְּדְמֵי הַצַּעַר.

מְבָרֶרֶת הַגְּמָרָא: וְהָא קָא חָזֵינָן דְּאִית לָהּ – הֲרֵי אָנוּ רוֹאִים שֶׁגַּם לְמָפוּתָה יֵשׁ צַעַר בְּבִיאָה זוֹ. מִבֹּאֶרֶת הַגְּמָרָא: אָמַר אַבַּיֵי, אֲמָרָה לִי אֵם [–הָאוּמָנַת שֶׁלִּי], צַעַר בִּיאָה רִאשׁוֹנָה הֲרֵי הוּא כְּמַיְּא חֲמִימֵי עַל רֵישֵׁיהּ דְּקַרְחָא – כְּמַיִם חַמִּים הַיּוֹרְדִים עַל רֹאשׁ קֵרֵחַ שֶׁאֵין לוֹ שְׂעָרוֹת, שֶׁאַף שֶׁהַמַּיִם חַמִּים יֵשׁ לוֹ הַנָּאָה שֶׁל רְחִיצָה, כָּךְ הוּא בְּמָפוּתָה שֶׁהַנֶּאֱנַאת הַתַּשְׁמִישׁ גְּדוֹלָה מִן הַצַּעַר. רָבָא אָמַר, אֲמָרָה לִי בַּת רַב חִסְדָּא, שֶׁהִיא הָיְתָה אִשְׁתּוֹ שֶׁל רָבָא, שֶׁצַּעַר זֶה הוּא כְּדִי רִיבְדָא דְּסִילְתָּא – כְּצַעַר דְּקִירַת הַמַּחַט שֶׁל כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ הַדָּם, שֶׁהַהֲנָאָה הַנִּגְרֶמֶת מִכֹּחַ גְּדוֹלָה מִן הַצַּעַר. רַב פָּפָּא אָמַר, אֲמָרָה לִי בַּת אַבָּא סוֹרְאָה, שֶׁהִיא אִשְׁתּוֹ שֶׁל רַב פָּפָּא, הַצַּעַר הוּא כְּדֵי נַהֲמָא אַקּוּשָׁא בְּחֵינְבֵי – כְּצַעַר אֲכִילַת לֶחֶם קָשֶׁה שֶׁגּוֹרֵר אֶת הַחֵיךְ, שֶׁהַנֶּאֱנַאת אֲכִילָתוֹ גְּדוֹלָה מִן הַצַּעַר.

* * *

שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה: הָאוֹנֵס נוֹתֵן מֵיָּד, הַמְפַתֶּה לְכְשֶׁיּוֹצִיא וְכוּ'. תְּמַהּ הַגְּמָרָא: 'לְכְשֶׁיּוֹצִיא', כְּלוֹמַר, מִשְׁמַע מִדִּלְשׁוֹן שָׁעָתָה הִיא נִשּׂוֹאָה לוֹ וּכְשֶׁיִּגָּרְשֶׁנָּה יִשְׁלֹם לָהּ אֶת הַקֶּנֶס, וְקָשֶׁה, וְכִי עֵתָה כְּבָר אִשְׁתּוֹ הִיא, וְהֲרֵי עֲדַיִין לֹא קִידְּשָׁהּ. מִתְרָצַת הַגְּמָרָא: אָמַר אַבַּיֵי, אִיתָא – אָמְנָם כֵּן בְּבִיאוּר כַּוָּונַת הַמִּשְׁנָה, הַמְפַתֶּה נוֹתֵן לְכְשֶׁיּוֹצִיא, כְּלוֹמַר, אִם הַמְפַתֶּה אֵינוֹ כּוֹנֵס לְאִשָּׁה מִחֲמַת שֶׁאֲבִיהָ אוֹ הִיא אֵינָם רוֹצִים בְּכָךְ, אוֹ שֶׁהוּא עַצְמוֹ אֵינוֹ רוֹצֶה לִנְשׂוֹאָהּ, מְשַׁלֵּם אֶת הַקֶּנֶס, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כב טז) 'אִם מָאֵן יְמָאֵן אָבִיהָ לְתִתָּהּ לוֹ, כֶּסֶף יִשְׁקֹל כְּמֹהַר הַבְּתוּלֹת'. אַךְ אִם הוּא נוֹשֵׂא אוֹתָהּ, פָּטוּר מִקֶּנֶס.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה רְאָיָה לְכָךְ מִבְּרַייְתָא: תַּנְיָא נַמִּי הָכִי – שָׁנִינוּ כֵּן גַּם בְּבְרַייְתָא, אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים שֶׁהָאוֹנֵס נוֹתֵן אֶת הַקֶּנֶס לְכְשֶׁלֹּא יִכָּנֵס, מִכָּל מָקוֹם בּוֹשֶׁת וּפְגָם נוֹתֵן מֵיָּד, כְּכָל חוֹבֵל בַּחֲבִירוֹ. הֲרֵי שֶׁהַבְּרַייְתָא נָקְטָה בְּפֵירוּשׁ לְשׁוֹן 'לְכְשֶׁלֹּא יִכָּנֵס', וְלֹא 'לְכְשֶׁיּוֹצִיא'. הַגְּמָרָא מְבִיאָה אֶת הַמְשֵׁךְ הַבְּרַייְתָא: וְאֶחָד הָאוֹנֵס וְאֶחָד הַמְפַתֶּה, בֵּין הִיא וּבֵין אֲבִיהָ יְכוֹלִין לְעַכֵּב אוֹתוֹ מִלְּכָנְסָהּ, וְאַף אִם רַק אֶחָד מֵהֶם מִמְּאֵן בּוֹ, אֵינוֹ יָכוֹל לְכָנְסָהּ.

הַגְּמָרָא מְבָרֶרֶת מִנַּיִן שֶׁהִיא וַאֲבִיהָ יְכוֹלִים לְמָאֵן בּוֹ. שׁוֹאֶלֶת הַגְּמָרָא: בְּשֶׁלָּמָּא בִּמְפוּתָּה, כְּתִיב בַּתּוֹרָה (שם), 'אִם מָאֵן יְמָאֵן אָבִיהָ', וְעַדַיִין אֵין לִי לְלַמֵּד מִפָּסוּק זֶה, אֶלָּא שֶׁאֲבִיהָ יָכוֹל לְעַכֵּב בְּיָדוֹ מִלְּכָנְסָהּ, אֲבָל הִיא עַצְמָהּ מִנַּיִן שֶׁיְּכוֹלָה לְעַכֵּב, אַף שֶׁאֲבִיהָ אֵינוֹ מְעַכֵּב, תַּלְמוּד לוֹמַר 'יְמָאֵן' מִכָּל מָקוֹם – כְּפִלַּת הַתּוֹרָה אֶת לְשׁוֹן הַמִּיאוֹן וְכָתְבָה 'אִם מָאֵן יְמָאֵן', לְרַבּוֹת אַף מִיאוֹן שֶׁל הַבַּת. אֶלָּא לְגַבֵּי אוֹנֵס, קְשָׁה, בְּשֶׁלָּמָּא אִיהִי יְכוֹלָה לְעַכֵּב, שֶׁכֵּן כְּתִיב בְּאוֹנֵס (דברים כב כט) 'וְלוֹ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה', וּמִלְּשׁוֹן 'תִּהְיֶה' יֵשׁ לְדָרוֹשׁ שֶׁהוּא יָכוֹל לְכָנְסָהּ רַק מֵרָצוֹנָהּ, שֶׁהִיא מְהַוָּה אֶת עַצְמָהּ לוֹ, וְלֹא כְּשֶׁהִיא מְמָאֶנֶת בְּדָבָר, אֶלָּא אֲבִיהָ, מְנָלָן שֶׁיָּכוֹל לְעַכֵּב.

מִתְרָצַת הַגְּמָרָא: אָמַר אַבַּיֵי, סְבָרָא הִיא שֶׁאֲבִיהָ יָכוֹל לְעַכֵּב אַף בְּאוֹנֵס, שֶׁלֹּא יֵהָא חוֹטֵא נִשְׂכָּר בְּחִטְאוֹ, שֶׁהֲרֵי אִילּוּ לֹא אָנַסְהּ לֹא הָיָה יָכוֹל לְכָנְסָהּ לְלֹא הִסְכֶּמֶת הָאָב, וְלֹא מִסְתַּבְּרָא שֶׁמַּחְמַת חִטְאוֹ יִשְׁתַּבַּר שֶׁיּוּכַל לְכָנְסָהּ בְּעַל כָּרְחוֹ שֶׁל הָאָב.

תִּירוּץ נוֹסָף: רָבָא אָמַר, קַל וָחוֹמֶר הוּא שֶׁהָאָב יָכוֹל לְעַכֵּב גַּם בְּאוֹנֵס, וּמַה מְּפַתֶּה, שֶׁלֹּא עָבַר אֶלָּא עַל דַּעַת אֲבִיהָ בִּלְבַד, שֶׁהֲרֵי הַנְּעָרָה נִתְרַצְּתָה לוֹ, מִכָּל מָקוֹם בֵּין הִיא וּבֵין אֲבִיהָ יְכוֹלִין לְעַכֵּב, אוֹנֵס, שֶׁעָבַר גַּם עַל דַּעַת אֲבִיהָ וְגַם עַל דַּעַת עַצְמָהּ, שֶׁהֲרֵי לֹא נִתְרַצְּתָה לְכָךְ, לֹא כָּל שֶׁכֵּן שֶׁשְּׁנֵיהֶם יְכוֹלִים לְעַכְּבוֹ.

הַגְּמָרָא מְבָאֶרֶת מַדּוּעַ לֹא בִּיאֵר כָּל אֶחָד כִּדְבָרֵי הַשֵּׁנִי: רָבָא שֶׁלְּמַד כֵּן מִקַּל וָחוֹמֶר, לֹא אָמַר כְּאַבַּיֵי שֶׁסְּבָרָתוֹ הִיא כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא חוֹטֵא נִשְׂכָּר, דְּבֵיוָן דְּקָא מְשַׁלֵּם הָאוֹנֵס קֶנֶס, לָאו חוֹטֵא נִשְׂכָּר הוּא – אֵינוֹ נֶחְשָׁב כְּ'נִשְׂכָּר' כְּלַפֵּי סְתָם אָדָם הָרוֹצֶה לִשְׂאֹת נַעֲרָה, שֶׁאֵינוֹ מְשַׁלֵּם קֶנֶס. וְאַבַּיֵי שֶׁאָמַר שֶׁהַטַּעַם הוּא שֶׁלֹּא יְהֵא חוֹטֵא נִשְׂכָּר, לֹא אָמַר כְּרָבָא שֶׁלָּמַד זֹאת מִקַּל וָחוֹמֶר, לְפִי שֶׁהוּא סוֹבֵר שֶׁאֶפְשָׁר לְפָרֵךְ אֶת הַקַּל וָחוֹמֶר, דְּדַוְקָא מְפַתֶּה, דְּאִיהוּ מָצֵי מְעַכֵּב – שֶׁהַמְפַתֶּה עַצְמוֹ יָכוֹל לְמָאֵן וְלֹא לְכָנְסָהּ, לָכֵן אֲבִיהָ נַמִּי מָצֵי מְעַכֵּב עַל יְדֵי, שֶׁלֹּא יְהֵא כֹּחַ הַמְפַתֶּה גָּדוֹל מִכֹּחַ הָאָב, אֲבָל אוֹנֵס, דְּאִיהוּ לֹא מָצֵי מְעַכֵּב – שֶׁהָאוֹנֵס עַצְמוֹ חַייָב לְיַשֵּׁב אוֹתָהּ, יֵשׁ לוֹמַר שֶׁאֲבִיהָ נַמִּי לֹא מָצֵי מְעַכֵּב, שֶׁאֵין כֹּחַ הָאָב עָדִיף מִכֹּחוֹ. וְרַק מִשּׁוּם שֶׁלֹּא יְהֵא חוֹטֵא נִשְׂכָּר יָכוֹל הָאָב לְעַכְּבוֹ.

* * *

הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרַייְתָא בְּעִנְיַן חִיּוּב כְּתוּבָה שֶׁל הָאוֹנֵס: תַּנְיָא אִידָךְ, אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים שֶׁהָאוֹנֵס נוֹתֵן אֶת הַקֶּנֶס לְאַבִיהָ מֵיָּד לְאַחַר הָאוֹנֵס, מִכָּל מָקוֹם כְּשֶׁיּוֹצִיא הוּא – כְּשִׁיגַּרְשֶׁנָּה, אֵין לָהּ עָלָיו כְּלוּם – שׁוּם תְּבִיעָה, וּפְטוּר מִלְּשַׁלֵּם לָהּ אֶת דְּמֵי כְּתוּבָתָהּ, מִשּׁוּם שֶׁכְּשֶׁהַקֶּנֶס הוּא תַּחַת כְּתוּבָתָהּ, וְאֵין אוֹמְרִים שֶׁכֵּיוָן שֶׁאֶת הַקֶּנֶס שִׁילֵּם לַאֲבִיהָ וְהִיא לֹא קִיבְּלָה מֵאוּמָה, תְּקַבֵּל עַתָּה אֶת הַכְּתוּבָה.

הַגְּמָרָא מְבָרֶרֶת אֶת לְשׁוֹן הַבְּרַייְתָא. תְּמַהּ הַגְּמָרָא: 'כְּשֶׁיּוֹצִיא', מִי מָצֵי מַפֵּיק לָהּ – וְכִי בְּיַד הָאוֹנֵס לְגָרְשָׁהּ, וַהֲרֵי אָמְרָה תּוֹרָה 'לֹא יוּכַל לְשַׁלְּחָהּ כָּל יָמָיו'. מִתְרָצַת הַגְּמָרָא: אֵיתָא – אָמְנָם בְּבִיאוּר כַּוָּונַת הַבְּרַייְתָא, כְּשֶׁהֵיא זוֹ שֶׁרְצָתָה לְהִתְגָּרֵשׁ וְתִבְעָה מִמֶּנּוּ גֵּט, אֵין לָהּ עָלָיו כְּלוּם וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְשַׁלֵּם לָהּ כְּתוּבָה.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה אֶת הַמְשֵׁךְ דִּבְרֵי הַבְּרַייְתָא: וְכֵן אִם מֵת הָאוֹנֵס לְאַחַר שֶׁכָּנַס, יָצָא כֻּלָּהּ קְנָסָהּ בִּכְתוּבָתָהּ – אֵין לָהּ כְּתוּבָה כְּשְׁאָר נָשִׁים, כֵּיוָן שֶׁשִּׁילֵּם לָהּ אֶת הַקֶּנֶס. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה חוֹלֵק וְאוֹמֵר, אַף שֶׁכְּבָר שִׁילֵּם לָהּ אֶת הַקֶּנֶס, מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ לָהּ כְּתוּבָה מָנֶה, כִּשְׁאָר נָשִׁים שֶׁנִּישְׂאוּ בְּעוֹלוֹת שִׁכְתוּבָתָן מָנֶה, אִם מֵת אוֹ גֵּירְשָׁהּ.

מְבָרֶרֶת הַגְּמָרָא: בְּמַאי קָמְיפַלְגִי – בְּאֵיזוֹ סְבָרָא נַחְלְקוּ רַבָּנָן וְרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה. מִבֹּאֶרֶת הַגְּמָרָא: רַבָּנָן סָבְרִי, מַתְנִיתִין מַאי תַּקְּנוּ רַבָּנָן בְּכְתוּבָה לְכָל הַנָּשִׁים, כְּדֵי שֶׁלֹּא תְּהֵא אִשְׁתּוֹ שֶׁל אָדָם קַלָּה בְּעֵינָיו

המשך בעמוד עו

לְהוֹצִיאָהּ, אלא אף אם ירצה לגרשה יקשה בעיניו הדבר מחמת תשלום כתובתה, וְהָא לֹא מָצֵי מַפֵּיק לָהּ – ואילו האונס בין כך אינו יכול לגרשה, ואין צורך לתקן לה כתובה. וְרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה סָבַר, הָא נַמִּי – אף באשה זו יש מקום לתקן כתובה, כי אמנם אינו יכול לגרשה בעל כרחה, אך מְצַעֵר הוא לָהּ, עַד דְּאָמְרָה הֵיא, לֹא בָּעֲיְנָא לָךְ – עד שתאמר היא 'איני רוצה בך', ויגרשנה מדעתה, ומחמת כן תיקנו לה כתובה כשאר נשים.

שנינו במשנה: מה בין אונס למפתה וכו', שהָאוֹנֵס שׁוֹתֶה בְּעַצִּיצוֹ, היינו שמחויב לישאנה גם אם אינו רוצה בכך, וכן אינו יכול לגרשה, ואילו המפתה אינו חייב לישאנה, ואם נשא אותה יכול לגרשה.

שואלת הגמרא: אָמַר לֵיהּ רָבָא מִפַּרְזֶקְיָא לְרַב אַשִׁי, מִכְּדֵי מִינְּמַר גָּמְרִי מַהֲדָדֵי – מאחר שמצינו שאונס ומפתה למדים הלכות זה מזה בגזירה שוה, וכמבואר לעיל (כט:),